

ÁLLATVÉDELEM

○○○ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ○○○
○○ KIJADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ○○

IX., Ernő-utca 11–13. sz. Telefon 85–12.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük,
hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

II. ÉVFOLYAM	1905. AUGUSZTUS	∴ 8. SZÁM ∴
--------------	-----------------	-------------

Az állatok értelméről.

Írta és felolvasta: Reisz Irén polg. isk. tanítónő, 1904 december 11-én, a bajai állatvédők egyesületének közgyűlésén.

Tisztelt hallgatóim!

Midőn egyesületünk nagyrebecsült elnökségétől fölszólítást kaptam, hogy a mai közgyűlésen felolvassak, őszintén megvallom, hogy dilemmában voltam. Az ügy iránti buzgalom és kötelesség-sugallta szöveget a fölolvadás elfogadására indított; ámde csakhamar azon meggyőződés gyökeredzett meg bennem, hogy egy rossz fölolvással egyesületünknek többet árthatok, semmint használhatok. Tisztelt hallgatóim tehát joggal kérdezhetik, hogy miért fogadtam el mégis e kitüntető megbízást? Nos hát azon egyszerű oknál fogva, mert föl tettem magamban, hogy fölolvásom *egy* tekintetben még a legkegyetlenebb kritikát is kiállja, s ez — előadásom rövideje. Elhatározásomat követte a téma megválasztása. Miről beszéljek? Talán az állatok érzelmi világáról? Ez a téma oly költői, hogy azt nálamnál gyöngédebb tollu tagoknak hagyom. Vagy szóljak a régiek állatkultuszáról, amelyben a népek értelmi, érzelmi világa, vallási felfogása megnyilatkozik? Erről

szakavatottabb emberek szóljanak. Tehát akkor az állatvédelem fontosságáról? De hiszen az intelligens embereket arról meggyőzni részint frázisokkal, részben példákkal mutatván arra, hogy saját érdekünk meg kívánja az állatok kiméletét, ma már fölösleges. Mert hiszen a művelt ember jól tudja, hogy az állat nemcsak hasznosságáért, hanem azért is érdemel kiméletet, mert *éző* és *értő* lény.

A természetbúvárok előtt számtalan példa ismeretes, amely fényesen dokumentálja némely állat csodálatraméltó észbeli képességét. A világ ura, az elbizakodott ember az állatoknál *őszönről* szól, saját szellemi életének kiváló megnyilatkozásait — genialitásnak nevezi. A jó izlés rovására nem akarom elkövetni azt a nem egészen önérzetes dolgot, hogy emberi és állati értelmet egy katehóriába sorozzak, de akik az állatok életmódját alaposan megfigyelik, az értelemnek olyan tökéletességét tapasztalták némely állatnál, hogy azt az ember értelmével párhuzamba állítani és összehasonlítani éppen nem szégyenleni való dolog és emberi méltóságunkon nem ejt csorbát.

Az állatok felfogó képességének nagyon szép példáit látjuk az idomított állatokon. Igaz ugyan, hogy ezen esetekben a médiumok tudásának alapja az im-

presszárió ügyessége és ostora; de hát valljuk be őszintén, hogy az ember is bizonyos értelemben idomított lény és másoktól elsajátított alapismeretek nélkül nem vergődnek zöld ágra, sőt hogy tovább menjek, hány ember van a világon, aki gyermekkorában szintén csak a — botot értette meg legjobban.

Az ember sok esetben az okos állatot segítő társul fogadja és bizony-bizony nem egy esetben az idomított állat jóval megbízhatóbb, ügyesebb, mint az idomított ember. Teszem a betanított vadász kutyák a vadat felhajszoják, biztos nyomon követik, sokszor furfangos módon üzik, hajtják a vadászok közelébe; a vadászok pedig a kutyáktól kizavart vad helyett — bakot lőnek. Vagy nem kell-e teljes elismeréssel adóznunk a szent bernáthe gyi kutyáknak? Hány ember pusztult volna el a szakadékokban és hóomlásokban, ha ezen ügyes állatok ki nem mentik. Mindegyik eb nyakán ott van egy kis hordócskában szeszes ital, amelyből a félig megfagyott ember egy-két kortyval annyi erőt gyűjt, hogy a kutyát a kolostorig követheti. Vagy ha a szerencsétlenül járt már nem képes mozogni és a betanított kutya mentési kísérletei meghiúsulnak, akkor az okos eb a legközelebbi uton a kolostorbeliektől ismert ugatással hívja a segítő embereket. Valóban szobrot érdemel az a kutya, aki (szándékosan kerülöm amely kifejezést), mondom, aki 40 ember életét megmentette. Neve Barry volt és földi maradványai a berni muzeumban láthatók. Azt hiszem, sok embertől megérdemelné ez az állat, hogy porhüvelyéhez elzarándokoljon és legalább egy halálát elrebegjen. Az ember segítő társa volt, ugyan nem ily nemes versengésben, hanem a vadászatban, a sólyom. Hogy mennyire becsültek egy ügyes sólymot, mutatja hazánk történetében II. Lajos király példája, aki 60.000 aranyat adott egy mestersólyomért. De hát az értelmi fejlettséget nem bizonyítja annyira az idomított állat, mint inkább a vadon élő, amelynél inkább a természetes ész megnyilatkozását látjuk. Az állat, épp úgy, mint az ember, testi és szellemi erőit első sorban élete fenntartására használja és ami az embernél is a munka célja, hogy nem csupán a jelennek él, hanem a jövőre is gondol, ez az előrelátás sok állatnál is észlelhető. Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a mókus futólakásaiban télirevalót gyűjt. Csak hogy oly sok helyen halmoz össze eleséget, hogy bizony néha elfelejti, merre vannak a raktárak. Kevésbé ismeretes az a tény, hogy a méhek, ha esőtől félnek, hozzáértő meteorológusokat küldenek ki, hogy meggyőződjenek, vajjon lesz-e eső, vagy sem? Mert tudni való, hogy a méhek egy félnek az esőtől, mint a tüztől és éppenséggel nem fegékonyak a Kneip kura iránt. A kakukot nem akarom felemlíteni. Igaz, hogy fészke kicsiny, de inkább kényelemből rakja a kakuktojást, mert fiókait felnevelni nehéz és fáradságos dolog. Hadd említsem inkább a hangya okosságát. Ha a növény, melyből táplálékát szedi, messze van a bolytól, külön rakodóhelyeket készít bizonyos távolságban lakásától, nemcsak azért, hogy táplálékot összehalmozzon, hanem azért is, hogy rossz időben odamenekülhessen. És ki hinné a buta vakondról, hogy milyen kegyetlenül előrelátó. Több ízben rábukkantak jókora halom fejtelten gilisztára, amelyek a

vakond lakásában voltak elhelyezve. Es hogy miért harrapta le a vakond éppen a giliszta fejét? Azon egyszerű okból, hogy a megfogott és téli tápláléknak szánt féreg el ne mászszék. U. i. a giliszta csak úgy tud előrehaladni, hogy a földet maga elől a feje részével eltolja, vagy ha a talaj ezt nem engedi, magát azon keresztül rágja. Ugy látszik, a vakond ezt kitapasztalta, tehát egyszerűen gilottinozta az áldozatokat. De mivel ezek, eme máskülönben veszedelmes operációba bele nem pusztulnak, csak helyhez vannak kötve, így a vakond télen is friss pecsenyét élvezhet. Más tekintetben elővigyázatos a gólya. Ha e madár költözik, valóságos tanácskozást tart a gyöngék és betegek mellett és bizony a gyámoltalanját itthagyja, nehogy nehéz és fárasztó utjában a repülni bíró meg legyen akadályozva. Sokkal gyengédebb az elefánt, mert ez mindig a legkényelmesebb utat keresi vándorlásai közben, ha betegjét is kénytelen magával vinni. Vannak állatok, amelyek nehéz munkát végeznek, sőt veszedelemmel is szembeszállnak, csak hogy igényeiknek megfelelő élvezetből kivegyék részüket. Érdekes a vízipók munkája. Ezen pók szőrös takarója közé levegő szorul; az állat víz alá bukik és a hálója alatt lekaparja magáról a levegőt. A felszálló gáz kiszorítja a háló alul a víz egy részét. A vízipók ezen buvármunkát annyiszor végzi, míg a háló megtelt levegővel. Akkor elhelyezkedik ezen vizalatti légpalotában és élvezi a levegőt néhány percig, míg az oxigén el nem fogy. Akkor újból kezd. Valóságos léghajós a pók egy másik fajtája, amely testéből bocsájtott fonalon megtelepszik és magát a széllel viteti, s habár ezen pók-léghajó sokkal egyszerűbb, mégis több biztonságot nyújt neki, mint Zeppelin vagy Santos Dumont repülőgépje az embernek. Különös furfangot tapasztaltak egyik két esetben a cinkéknél. Egy gazda mákültevénnyét megdézsmálták, m. p. előbb felülről lékelték meg a fejeket, de amikor látták, hogy bizony ilyen módon a csemege nehezen hozzáférhető, végighasították a tokaikat. Így arra a tapasztalatra jutottak, hogy legalkalmasabb a mákfej alsó részén nyílást készíteni, mert így magától hull a — manna. De nagyon téved az a madárbarát, aki azt hiszi, hogy a kukacot keresték a mákban. Volt annyi eszük, hogy mindig a leghibátlanabb fejeket hasították fel. Amikor pedig a gazda a mákot leszedte, seregesen zúdult reá a cinkesereg, nem félvén még a puskától sem. Ugy látszik, jogos birtokának tekintette a mákültevénnyt.

Nem szabad megfeledkezni egyes állatok összetartásáról, szervező, azt mondhatnám államalkotó képességéről. Ilyen a méh és a hangya. Hogy ezen államszervezet milyen tökéletes, a munkafelosztás milyen arányos, tudja a legtöbb ember. Társadalmuk alapja a munka, a dologtalant irgalmatlanul kipusztítják. Az uralom teljesen demokratikus és a királynőt csak úgy tüntetik ki a többiek közül, mint a hogy az a régi görögöknél szokásban volt, hogy az államfő dupla porció ételt kap. A hangyák államszervezete talán még tökéletesebb, mert védelmi rendszerük fejlettebb s nem riadnak vissza életüket és vérüket feláldozni, ha kis államuk érdeke megkívánja. Igaz ugyan, hogy a harcvágy sokszor rablásra ragadja őket, de hát a rabló-lovag világ-

nak is megvan a maga romantikája. És sajátos az a tapasztalat, hogy habár nem idegenkednek a humanus érzelmektől egyes tehetetlen bogarakkal szemben, mégis saját leigázott véreikkel érzetik: „Vae victis.“ Jaj a legyőzötteknek. Munkaközösségben más állatok is pl. a darazsak, élnek, de ilyen tökéletes rendszert egyiknél sem találunk.

Nagyon sok állat kiváló észbeli tehetsége a ravaszság. A rókát nem is említem. Igaz ugyan, hogy sok van a rovásán, de azért több gonosztettet tulajdonítanak neki, mint amennyit tényleg elkövet. De hát nem is ő az egyedüli ravasz állat. A karvaly, ha zsákmányát kiválasztotta, észrevétlenül oldalt repül, halkan emelkedik az áldozat felé, azután hirtelen reázuhan. Ezen ügyességeért a kergék még manapság is vadászatra idomítják. Az örvös légykapó, egyik buzgó pusztítója a rovaroknak, fölkeresi a fák odút, itt szárnyaival olyan szelet csap, hogy a megriadt bogarak csoportosan előbujnak. Csak ezt lesi, s akkor aztán alaposan megtizedeli a becsapott rovárságot. Érdekes a bibic és a canka (egy szalonkafaj), ha az ember közeledik a fészükhez, sajátos jajgatást hallatnak, futnak, keringenek, majd fel-, majd leszállanak, sőt a canka fütyöl, bókol, billeg, csak hogy elvonja a fészekről a figyelmet. Sokat tudnak mesélni a vadászok a medve, a szarvas és más állatok cselvetéseiről, hogy hamis nyomra vezessék ildözőiket. Időm nem engedi, hogy erre vonatkozó számos példát felemlítsek, engedjék meg, hogy inkább az állatok egy kevésbé ismert fufangjáról szóljak: a haláltettetésről. Indiában egy gyarmatos bekerített rétjére idegen bikák bebetörték, köztük egy szent brahmin-bika is. A hivatalan vendégeket ütlegekkel kergették el a szolgák. Egy izben a szent állat néhány ostorcsapás után összeesett, megmerevedett. A szolga ijedten futott gazdájához, hogy a veszedelmet hírül adja. Mikor a megszeppent gyarmatos kirohant, a holtnak vélt félisten javában — legelészett. S valahányszor ki akarták zavarni, mielőtt jóllakott, egy ájulási scéna rendezett. Egy rókáról a következőt jegyzi fel a história: A koma belevetődött egy keskeny nyíláson át a tyukólba. A kellesténél többet talált enni és megvalósult rajta az egykori tót atyafi mondása: „Nem lehet ám gyere ki.“ Reggel bemegy a gazda, ott lát az ól közepén egy kimult rókát, megfogja a farkánál és kidobja a szemétdombra. Alig, hogy a gazda megfordul, felemelkedik a koma, óvatosan körülnéz. Azt tetszik talán gondolni, hogy a rajta elkövetett sértésért satisfactiót akart kérni? Oh nem, erénye az, hogy több benne az okosság, mint a gentlemanlike, hanem a merre közelebb, arra illaberek. Néhány pillanatra ott találták hült helyét. Hasonló módon szökött el egy vadász, fogságban tartott rókája. Különbösen ismeretes dolog, hogy az egér, ha a macska megfogja, sokszor fordul ezen cselhez, ámde a macska fifikusabb és nem ad pardont. A haláltettetést különben sok állatnál, pláne elefántnál, majomnál, különösen a tundrák madarainál, és a rovaroknál nagyon gyakran tapasztalták. A dögbogár különben ezen fufangja miatt kapta elnevezését. A ravaszság más esetekben is érvényesül. A keresztespók szálát huz hálójából maga után, elbuvik, és lesi, amíg a fonal rángatózik. Szegény rovar hálóba

jutott. A pók odasiet és megmérgezi az áldozatot. E mérgeg hathatós, gyorsan ölő, hiszen kísérletekkel bebizonyították, hogy egy keresztespók mérgetartalmával néhány száz macskát lehet elpusztítani. Nem vall-e fufangra az a tény, hogy számos, csoportban zsákmányoló állat, tapasztalt őrt állít, hogy veszély esetén éles fűtyszerű hanggal figyelmeztesse gyanútlanul lakmározó társait.

Egy afrikai utazó leírja, hogy egy izben egy sziklán süttérező majomcsoportot megpillantván, két társával puskavégre vette a szieztázó majomhadat. Amint a ravasz négykezüek a merénylőket észrevették, fejüket összedugták és tanácskozni látszóttak. Ekkor a majmok egy része a dombot megkerülte s néhány perc múlva a vadászokat 3 oldalról közapor fogadta és bizony kevés híja, hogy a majmok meg nem lincelték.

A vöcsök a zsákmányejtésnél a dolog könnyebb végét fogja. Több vöcsök félkörben a halakat maga előtt hajtja, s ha a halcsoport szorul, akkor fáradság nélkül lakmároznak. Kiváló módon van kifejlődve egyes állatoknál az utánzó képesség. Hogy ezen tehetség milyen fontos, bizonyítja az a tény, hogy az utánzás az ember társadalmi életének alapja. Utánzáson alapszik a beszéd megtanulása, utánzáson a művészet, amely nem egyéb, mint a természet remekeinek másolata. Egyes tudományágak is csak utánzáson épültek fel, pl. a fizika, a kísérletek alapján. Ha a magunkét megbecsüljük, úgy az állatok utánzóképességét sem szabad kicsinylenünk, mert azok némelyikében is meg van a civilizáló képesség. Persze első helyen említendő a majmok. Ugy hiszem, hogy t. hallgatóim nagy része már hallott a Joé nevű megszelidített csimpánzról. Ez a rokonunk (Darwin szerint), leginkább férfiruhában járt; de ne tessék gondolni, hogy majommódra, négykézláb. Tartása oly egyenes volt, mintha a svéd gymnastikát rendszeresen gyakorolta volna. Étekezésnél sohasem vétett az illem szabályai ellen. Asztalkendőt köttetett, kést, villát használt és valószínűleg nem sértette meg az etikettet azzal, hogy a kést szájába vegye. Különbösen nem tartozott az ingyenélők közé, mert a konyhára gyakran vizet és tüzelőt hordott; azonban nagyon megfenyegette a szakácsnőt, ha az ebéd nem készült el idejébe.

A háziak gyermekeit nagyon szerette, mókáival mulattatta, sőt mi több, ha a kis gyermek sirt, a bölcsőt ringatta. Nagyon finnyás volt a fekhelyére, a lepedőn nem tűrt gyűrődést és csak paplannal takaródzott. Az íróeszközzel is tudott bánni és az eléje tett papírra olyan hieroglifeket rajzolt, hogy azokat valószínűleg Champollion sem tudta volna megfejteni. Civilizáló képességét azzal bizonyította be legjobban, hogy eltanulta az emberektől a pálinkaivást és a pipálást. Az utánzási képesség más állatnál is észlelhető. A papagály egész mondatokat megtanul; a szót eltanulja a holló és a seregély, sőt az utóbbi a nótát is. Zseniálisabb a szajkó. Ha fogságba kerül, utánozza mind azokat a hangokat, amelyeket hall: nyávog, kotkodácsol, berreg, huhog, sőt az ájtönyikorgást is felveszi a koncert programjába.

Önálló művészi tehetséget árulnak el azon állatok, amelyek lakást készítenek. Az elsőbbség a madarakat illeti. Minden fészek a maga nemében egy kis műal-

kotás. De ha összehasonlítjuk a pacsirta fészket vagy a fecske sárkunyhóját, természetesen a függőcinke mesteri alkotásával, úgy be kell ismernünk azt, hogy az építés tehetsége nem adatott meg mindegyiknek egyformán. A cinke fészke valóban bámulni való műemkek. A gyékény buzogány, a nyárfa és fűzfa molyhos magburkából zacskóforma csukott, selymes, puha lakást készít. A fészkek ágon csüng és oly meleg, oly jól védi a bennlevőket esőtől, hótól, fagytól, hogy ezért a téli palotáért még a cár is megirigyelhetné. A cinke kicsinyei gyámoltalanok és szükségük van a védőfészkekre. A cinke különben becsülettel teljesíti szülői kötelességét. Egy cinkepár egy szezonban megközelítőleg 6 és fél millió rovarot pusztít. Az őszapó a cinkéhez hasonló fészket készít zuzmó- és mohából. Érdekes a nádírigó építménye. Kiválaszt 3, alul kissé összehajló nádszálat. Ezek között építi fel puha fészket és odaköti a nádszálakhoz, de nem erősen fixirozva, mert akkor a szél piciny lakását rombadöntené. A fészkek úgy van odakötve, hogy a nád minden hajladozásánál fel- és lecsuszhat. Még zseniálisabb a forróöv egyes madarainak a fészke. Így a varrómadarak leveleket egymáshoz fűznek, valósággal egymáshoz varrnak fűszálak segítségével. A fészkek rendszerint víz felett függ. A madarak fészkepítéséről különben vaskos kötetetek szólnak. Milyen bámulatraméltók a méh és darázsalkotta sejtek; nincs az a mérnök, aki szabályosabban tudná kicirkalmazni. Valóságos labirinthust készít a vakond, amelyet hosszú folyosóval, vadászterülettel összeköt. Egy ízben, építésnél használt elefántok az egymásra rakott kőcövek között addig tologatták minden irányban, amíg azok szépen, szimmetrikusan voltak elhelyezve.

Nagyon fejlett némely állatnál a hely és személyemlékező képesség. Odry lovag esete ismeretes. Odry vitéz barátjával vadászatra indult, s kutyáját magával vitte. Az erdőben a barát megtámadta és megölte. Sokáig nem tudták a gyilkos nyomára akadni. Ekkor az egyik családtag azt kérte, hogy Odry kutyáját bocsássák a bírói terembe. A bebocsájtott eb valóságos boszúgygyal ugrott a gyilkos lovagra. Ez elsápadt és ezen valóságos tetemrehívás hatása alatt bűnét beismerte. A régi Rómában a következő esetet jegyezték fel: Egy rabszolga megszökött; bolyongása közben egy barlangból nyöszörgést hall. Bemegy. Egy oroszán feléje nyújtja sebzett lábát. A rabszolga kiveszi a sebben levő tövist, bekötözi a fájós lábat s egy ideig az oroszán barlangjában lakik. A rabszolgát azonban elfogják és napok mulva a cirkuszban egy kiéhezett oroszánnak prédául vetik. A vadállat vérszomjas ordítással, hatalmas szökésekkel közeledik feléje; hirtelen meglapul és csuszva közeledik az áldozathoz. Mondanom sem kell, hogy az oroszán megismerte a halálraiteltben lakótársát. Ez a jelenet még a Caesar szívét is megindította és a fogolynak megkegyelmezett. De hát mi bizonyítja jobban az állatok emlékezőképességét, mint az, hogy fecske, gólya, a költöző madarak legtöbbször régi fészket felkeresi. A postagalamb leginkább emlékezőképességének köszönheti, hogy sok száz mértföldről régi helyére visszatér. A ház közelében élő szarka oly jól ismeri a házkörül lakókat, hogy ha idegen jön, sa-

játszerű hanggal jelzi, a nép maga mondja: „Cserreg a szarka, idegen jön.“

Nem kicsinylendő egyes állatok, különösen a madarak zenei érzéke. Nincs az a primadonna, akinek éneklése tökéletesebb volna, mint a fülemüle és más éneklő madarak dallása. A pirók a nótát is eltanulja s ilyenkor drágán adják. Magam is tudok olyan gimpliről, amely verki után egy kis induló dallamát megtanulta s valóságos füttykoncertet produkált, beleszóva a saját alkotta fioritúrákat. A bölömbika öblös hangja, a galamb bűgása nem egyéb, mint szerelmi dal, amelynek szívhezszóló hatalmát emberi fülünkkel nem tudjuk kellőképpen felfogni. Valóságos muzsikuskok a szöcskék és tücskök, amelyek szárnyaik összedörzsölésével a csiripelő hangot idézik elő. Ezzel kapcsolatban azt is felemlítem, hogy Terpsichore is méltó hiveket tisztelhet egyes állatokban. A fajt tavaszszal választottja előtt olyan komplikált ballettugrásokat produkál, hogy bármely koreografusnak tiszteletére válnék. Táncot lejtenek a darvak is. Orcy valamelyik költeményében is megemlékezik róluk: „Pacsirták magasról a napot kísérik, darvak is elhagyott táncukat kezdik.“

Hogy az állatok nemcsak számitani, de számolni is tudnak, egy-két megfigyelésből kiderült. Egy ízben, azt tapasztalták, hogy egy madár ugyanazon fiókájának, egyszerre mindig ugyanazon számú rovarot adta. Egy Amerikában járt kapitány két ízben figyelte meg ugyanazon fajta rovar. Ez folyton körfutásokat végzett, 6-szor jobbra, 6-szor balra, aztán 5-ször jobbra és balra. Így lefelé és fölfelé. Aztán meg ki nem olvasott a tudós Hansiról? Igaz ugyan, hogy ezen nagytudományú lóra és az impresszárióra némi turpisságok bebizonyítottak, de hát ez még sem zárja ki azt a valószínűséget, hogy Hansi és utódai a jövőben erősen ne konkurráljanak a matematika professoraival.

Ha már eddig bátorkodtam, némi féltékenységgel ugyan, párhuzamot vonni emberek és állatok képességei között, engedjék meg azon kijelentésemet is, hogy az állatok is haladnak a korrál, mert ezeknél szintén a szellemi élet olyan elfajulásait tapasztaljuk, amelyek a modern kort jellemzik. Tetszik tudni, hogy a madarak közt is vannak krakélerek? Ilyen pl. a bajnok szalonka. Kiáll a tisztásra, felborzolja gallériját, kihívóan schneidig pózba vágja magát és nem tetsző társait inzultálja. Lassanként egész sereg sértő és sértett fél verődik össze s valóságos párbajt vívnak, m. p. a lovagiasság szabályai szerint, mert egyszerre csak kettő mérkőzik, a többiek mint secundánsok szerepelnek. A madaraknál különben gyakori az összekoccanás, különösen tavasszal, diszkrétább természetű okok miatt. No meg kakasviadalnak gyakran lehetünk szemtanui, mert egy sem engedi a maga szemétdombját.

Nem hagyhatom szó nélkül az állatok idegességét. A hipnózis nagyon gyakori. A vergődő kis madár a kigyó vagy macska delejező tekintetétől valóságos merevségi állapotba jut és képtelen az önvédelemre. Igazi, hamisítatlan idegességet tapasztaltak a scorpiónál, ha minden oldalról parázs veszi körül s nem talál menekvést. Ekkor kapkodva, valóságos kétségbeeséssel keres utat: nyugtalansága annyira fokozódik, úgy el-

veszti minden önuralmát, hogy az idegesek végső eszközéhez, az öngyilkossághoz folyamodik. Főlemeli mérgetartalmu farkát, homlokának szegzi s a mérget rövid idő alatt megteszi hatását. Még a kleptománia is szedi áldozatait: a holló, csóka, szarka, a mi fényes tárgy kezeügyébe akad, elvándorol a fészkébe, pedig hát hasznát sem veszi.

Lehetne még sok, részben komoly, részben mulatságos dolgot összehalmozni. A tény az, hogy mennél jobban ismerjük az állatok belvilágát, annál kevésbé hisszük el a róluk elterjedt babonát s annál több figyelemre méltatjuk szerepüket abban az isteni alkotásban, amelyet természetnek mondunk. Az állatok értelmi élete mindenestre felkölti irántuk az érdeklődést és szeretetet. De mennyivel nagyobb vonzalmat ébreszt érzelmi világuk, amely sok esetben a megtestesült poézis! No de hát erről máskor.

Állatvédelem és az iskola.

A nemzetek közművelődésének terjedésével csaknem megfelelő arányban fejlődik az emberiség állatvédelem iránti érzéke is.

Ezen általános tétel igazságát a művelt államok vonatkozó példái eléggé igazolják és megerősítik.

Egyes kulturnépek már régebben alkottak állatvédelmet célzó szigoru rendszabályokat. A dicső multu görögök pl. egyenesen halálra ítélték egy fiut, mivel az varjának szeméit kiszurta. Mint a krónika mondja: attól féltek, hogy ebből a fiuból majd rossz ember válik.

A legtöbb ország csak az utolsó évtizedekben iktatta törvénybe az állatok kinzása és bántalmazása elleni rendelkezéseit. És ebben Anglia járt elől jó példájával.

A közelmúltban már nemzetközi egyezmény is létesült a szomszédos államok törvényhozó testületei között, mely a hasznos madarak védelme tárgyában kötöttet.

A kormányok pedig e közben minden idevonatkozó kihágás megtorlására nézve, külön rendeletek kibocsátásával igyekeztek biztosítani az állatvédelmet.

Ma már a társadalom maga is siet a jó ügy szolgálatába szegődni, a mint ezt az egyre nagyobb számban létesülő állatvédő-egyesületek működése hirdeti.

Mi magyarok, az állatvédelem ügyének felkarolása címén is méltán tekinthetjük hazánkat a kulturállamok sorába tartozónak.

Az 1888-ban hozott állategészségügyi- és az 1894. évi mezőrendőri törvényen kívül — kihágási és büntető törvényeink mellett — számos miniszteri rendelet részesíti nálunk hathatós védelemben az állatokat.

Szűkebb hazánkra, Bajára, meg épen büszkék

lehetünk, mert ez egyike Magyarországon azon kevés városának, mely immár egy mindnyájunk pártoló érdeklődésétől támogatott Állatvédő egyesületet is számíthat közhasznú intézményei sorába; oly egyesületet, mely életrealóságával lassan-lassan vidékünk községeit is működése körébe vonni képes.

Állategészségügyi, mezőrendőri és egyéb rokontörvényeink rendelkezései és a kormány-rendeletekbe foglalt intézkedések kiterjednek — a halászati és vadászati tilalmakon kívül — az állatokkal való mindenkor kiméletes bánás- és használásmódra, azok tisztán tartására, rendes ellátására, betegségeik multhatlan bejelentésére és köteles gyógykezelésére; az elhullott állatok mikénti boncolására és elásására s több más a közigazgatás és egészségügyre fontos körülményre.

A felmerülő kihágásokkal szemben — melyek elbírálását a törvény vidéken a szolgabíró, városokban pedig a rendőrkapitányság hatáskörébe utalja — szigoru megtorlás alkalmaztatik.

A bűnös 1-től 30 napig terjedhető elzárással s 200 koronáig emelkedő pénzbüntetéssel sujtatik az enyhébb, három évig terjedhető elzárással és 1000 koronáig emelhető pénzbírsággal a súlyosabb beszámítás alá tartozó vétségeknél.

Az országos törvények és miniszteri rendeletek végrehajtása tekintetében és ezzel az állatvédelem nemes eszméjének megvalósítása érdekében a helyhatóságok örökös figyelme és fenyték alkalmazása, továbbá az egyletek, a társadalom és a sajtó hathatós közremunkálása mellett is igen jelentékeny feladat háramlik a tanintézetekre.

Mint előljáróban emlitem, az állatvédelem iránti érzék fejlődése a népműveltség emelkedésével hozható arányba.

Az iskola tehát az ő szivnemesítő és lélekfinomító erkölcsi ráhatásával, nevelő-munkájával, e részben is nagy szolgálatokat tehet a társadalomnak. Sőt, mivel az iskola és a nemzet kulturája nélkül is a kölcsönhatás viszonyában állanak s minthogy a növekedő kultúra az ezt termelő iskolát a saját fejlődéséhez képest magával emeli: az iskola mint elsőrendű tényező nemcsak hivatva, de utalva is van az eszme megvalósítására és illetve a megvalósítás lehetővé tételére.

A népiskolának a tanintézetek sorában itt is az alapozó munka jut osztályrészül. És mint számtalan egyébnél, ennek a kérdésnek megoldásánál szintén igen alkalmas eszközök állanak az iskola rendelkezésére; csak élnie kell velök.

Van a magyarnak egy jó közmondása a virágnak szeretetéről, amelynek igazságát senki sem kísérelte

meg kétségbe vonni. Nos hát alkalmazza az iskola e példabeszédet ami Istentől rendelkezésünkre, használatunkra bocsátott, védelmünkre bizott szegény állatokra is. Bizvást és joggal teheti ezt.

Aki az állatot szereti, rossz ember nem lehet.

És ezzel már ki is jelöltük, meg is szabtuk az állatvédelem iránti érzék felkeltését és fejlesztését célzó törekvésünk irányát.

Csepegtesse az iskola a gyermek szívébe az állatok iránti szeretetet. Ezer alkalom kínálkozik erre az elemi oktatás minden fokozatán. Ott vannak pl. a szebb-nél-szebb állatmesék, melyek erkölcsi tanulságai szinte önként válnak ki és mintegy szemünk láttára termékenyítik meg a gyermek fogékony lelkét és a melyek aztán nemcsak hajlandóvá teszik a gyermeket az állatok szeretetére, hanem azok gondozására, megoltalmazására és védelmére is ösztönözik őt.

A háziállatok csaknem mindegyike egy-egy vonzó mesébe szöhető. Mindegyik alkalmas más-más rendeltetésénél, külön ösztönénél és tulajdonságánál fogva részint a hűség és tanulékonyság, másrészt a gyönyörkeltés vagy haszontevés példáiul való felhasználásra.

Az állatkinzó, gonosz gyermek rettentő példája ép úgy beválik célunk elérése szempontjából, mint az állatkedvelő, szelid fiu méltó jutalmának története. Csak az előadás legyen érdekes.

Az állatokkal való durva bánásmód és telhetetlen tulkapások a védtelen teremtményekkel szemben csak olyan csunya bűnök, mint a léha közöny és embertelen részvétlenség azok szenvedései iránt.

Mindkettőt megakadályozhatja az iskola, az állatok szeretetére nevelt tanító útján. Hatalmas tényezőkké tehetőek ezek a kis emberek az állatvédelem szolgálatában! Azon frissen viszik haza a nyert példázat benyomásait és már szülői házuk küszöbéről hordozzák körül fürkésző tekintetüket, nincs-e hiányossága, vagy bántódása az ő kedves háziállataik valamelyikének.

Mily boldogok, hogy védelmet gyakorolhatnak! És mekkora elégtétel rájuk nézve a kedvező eredmény!

Nem egy apa bocsátotta már le barma kegyetlen csapására emelt ostorát elérzékenyülten, gyermekének esdeklésére. És hány iskolás leány ragadta kéréleg anyja jobbját, melylyel az a kezeügyébe akadt seprűt készült a körüle alkalmatlankodó apró szárnyasok közé sujtani.

De minek folytatni az idevágó sok megkapó, de közismert életkép vetítését!?

Az iskola szivképző munkájának hatása e részben is meglepő és annak nagy hordereje minden kétségen kívüli.

Ültetgesse, plántálgassa hát minden iskola a kis honpolgárok és honleányok szívébe Istennek panaszra képtelen, néma teremtményei iránti szeretet és könyörületesség érzelmeit. Nemes kertészkedésének biztos jutalma lesz Magyarország állatvédelmi ügyének felvirágozása, melylyel hazánk kulturpolitikai színvonalának emelkedése és közgazdasági érdekeinek előbbre vitele egyaránt összefügg.

Demuth Gyula.

Állatok táplálása.

Az általános drágaság szükségessé teszi, hogy háziállataink táplálékánál is a takarékoság legszűkebb határáig menjünk el, csak hogy gyakran megtörténik, hogy ezt a határt túlságosan kitolják, nem épen rossz akaratból, vagy tudatlanságból, hanem sokszor kényszerítő körülmények nyomása alatt. Az alábbiakban megkísértem a káros hatású anyagokat ismertetni, amellet néhány jó dologra is felhívni az állattulajdonosok figyelmét.

Nagyobb gazdaságokban a konyhahulladékot nemcsak sertések etetésére lehet értékesíteni, hanem ott, ahol sertések nincsenek — pl. nagyobb fuvarosoknál —, ahol pedig szintén nagy a személyzet és ennek természetes következményeként a konyhahulladék is tetemes mennyiséget tesz ki, igen czélszerű azt vízzel hígítva a lovak etetésénél felhasználni. Még a legrosszabbul táplált sovány, leromlott lovak is rövid idő alatt új erőre kapnak, ha a hulladékot egyenlő mennyiségű vízzel hígítva a szecska közé keverték. Ha a rendkívül elgyengült vén lovak egy ideig az egyes étkezések között is kapnak ételmaradék és szecsakeveréket, az eredmény egyenesen bámulatos. Legjobban szeretik a borsót s egyéb hüvelyes veteményeket, valamint a kifőtt tésztát és burgonya maradékot. Arra azonban szigoruan ügyelni kell, hogy az edények mindenkor tiszták legyenek, minden etetés után tisztán ki kell mosni, nehogy az ételmaradék megsavanyodjék.

A múlt évben a rendkívül nagy szárazság következtében nemcsak mennyiségben, hanem minőségben is szenvedett a szüleség; a széna nemcsak kevés, de szegény is mézsókban, a marhák között ennek következtében gyakori a csontlágulás. Azért különösen a tejelő marhák tulajdonosainak nem ajánlhatom eléggé, hogy gondoskodjanak elegendő sóról és mésztartalmu ivóviztről. Ugyancsak a nagy szárazságnak tulajdonítható, hogy répát és répalevelet sokkal nagyobb mennyiségben etetnek fel, mint más években, pedig éppen a szárazság következtében a répa és répalevek sokkal

több salétrom- és sóskasavat tartalmaznak, mint egyébkor. Pötting braunschweigi állatorvos 3 hét alatt nyolc tehénen konstatált oxalsav mérgezést, de hány eset marad ismeretlenül, hiszen a tüneteket sokszor, sőt legtöbbször u. n. tejláznak tulajdonítják a gazdák. A répalevelet általában, különösen tejelő teheneknek adják, mert azt tartják, hogy a tejelválasztást elősegíti, csak hogy sohasem szabad másként adni, mint jóminőségű száraz takarmánnyal elegyítve és fejenként nem többet, mint legfeljebb 20 kilót. Ha valamelyik állaton oxalsavmérgezést gyanítottó tünetek u. m. kólikaszerű fájdalmak, hasmenés, ökredezés vagy hányás lépnek fel s az ürülék rendkívül büzös és nyálkás, az állatorvos megérkeztéig lenmagfőzet, lenmagolaj s más nyálkás ivós jó hatással van, ugyszintén mésztartalmu ivoviz is. Mindenesetre azonban gondoskodni kell sötét, csendes istállóról a beteg részére.

Káros az egészségre még a fagyott gumós növények etetése is, mert azoknak alkotórészei a fagyás és újra felolvadás által vegyileg megváltoznak s a bomlás-termékek súlyos mérgezési tüneteket idézhetnek elő. A „Pharmazeut. Zentralhalle“ 4. számában több esetet említ, amelyekben fagyott és újra felolvadt gombák következtében többen megbetegedtek, hánytak, görccsökben és végtagfájdalmakban szenvedtek. ċ.

Galamblövészet.

— Megjelent a „Magyar Estilap“ 1905. július 10-iki számában. —

Most van a galamblövészet szezonja és minden galambvadász arca mosolygóvá lett. Hajrá! Rajta! Annyi galambot gyilkolhat meg sportkedvelésből, ahányat csak akar, vagy ahányat tud. Tisztára attól függ, hogy milyen ügyességre tudott szert tenni idők során.

Az Állatvédő-Egyesület ugyancsak nyomoruságosan működhetik és befolyása nagyon is csekély lehet, hogy ezt a legkegyetlenebb és legbarbárabb sportot nem tudta megszüntetni. A kegyetlenségnek olyan fokára emelkedett ez a sport, hogy minden civilizált ember megborzad tőle és utálattal fordul el mindattól, ami ezzel a sporttal összefüggésben van.

A galamblövő-egyesület nagyban tenyészt a szelid madarakat. Eteti, táplálja a galambokat, de csak azért, hogy — mihelyt a szezon megkezdődik — tízével-huszával kibocsássa a galambducból. Ott állnak már lesen a sportkedvelők söréttel megtöltött puskákkal. A galambok, mihelyt a duc ajtaja megnyílik, kirepülnek és akkor megkezdődik a puffogatás. Nem nagy valami. Minden vadászat közt a legkönnyebb. Még azzal az izgalommal

sem jár, amelyben az erdei vadász részesül, mikor órák hosszan lesi a vadat és üldözőbe veszi. Esetleg a saját élete, vagy testi épsége is veszélyeztetve van, amikor egy-egy fenevaddal: farkassal vagy medvével kerül szembe. Ártatlan, szelid madarakat szed le a levegőből. A söréttel megtöltött fegyverrel könnyen eltalálja; nem is kell hozzá semmi ügyesség, még célzási képesség sem. A sörétek szétrepülnek a levegőben s valamelyik csak eltalál egy-egy menekülni akaró galambot.

Azután az egyesület szolgálja a vérező madarakat összededik egy kosárba. Nem nézik, ki-melyik adta ki páráját. Él-e, vagy csak sebesült: behajítják a kosárba mert sok vizsgálódásra idő sincs: hisz a galamblövő urak mulatni akarnak és türelmetlenül várják, mikor bocsátják ki a ducból a következő rajt, hogy előlről kezdjék a véres munkát.

Mert minden teremtetett lény között legvérengzőbb és legkegyetlenebb az ember. Ha érvényesülni akar, ha ellenséggel áll szemben, ha valamit el akar érni, amikor hasznót keres, vagy szórakozni, mulatni akar: egyformán fölébred benne a ragadozó állat, a bestia vérengző hajlama s mialatt mindig — ha bajban, veszályban van — Isten irgalmasságára apellál, maga korlátlanul adja át magát ragadozó természetének s nem ösmer irgalmasságot.

A galamblövész gyakorolni akarja magát s kézi és célzási ügyességét. A céllövészet nem elég neki, holott a gyakorlatnak ez a legjobb és legbiztosabb módja s módszere. De mit ér az, hogy tüzelő fegyverrel célt talál és nem fakad a lövés nyomában vér? Vért akar látni minden áron. Ha könnyűszerrel is, anélkül, hogy saját becses személye valamely veszélynek ki volna téve. Vér nélkül a céllövészet nem ér semmit. Volt idő, amikor a hűbérrendszer idejében a nemes ember célba vette a cserepest a háztetőn. És szörnyen örvendett, mikor a tetőn dolgozó embert mellbe találta s az szépen legurulva a háztetőről, alázuhan és összezuzta magát.

Az új idők szelleme ezt a sportkedvelést lehetlenné tette. De ha az erkölcsök meg nem enyhültek volna, a mostani galamblövészek bizonyára szivesebben sütnék fegyvereiket emberekre, mint galambokra, mert akkor a lövés után nemcsak vér folyna, hanem vészkiáltás, jajszó is hangzana fel. Milyen passzió volna ez!

De hát a sportkedvelők öröme sem lehet teljes. A szelid galamb néma. Nincs hangja, amelylyel fájdalomának kifejezést adhatna, sem akkor, amikor szárnyát vagy mellét átfurja a golyó, sem akkor, amikor sebesülten vérezve, behajítják a nyakánál fogva a kosárba.

Némán, jajszó nélkül hullik alá a levegőből s elpusztul iszonyu, megnevezhetlen kinok között szintén panasz nélkül. Mert a galamblovész urak mulatni akarnak s mindegyiknek külön ambíciója, hogy minél több galambot öljön vagy sebesítsen meg.

A galamblovész-egyesület pedig törvényes védelem alatt szolgálja ezt az ambíciót. Még morális alapot is keres arra, hogy existál. A lelőtt galamb ugyanis nem annak a tulajdona, aki a madarat lelőtte, hanem az egyesületé. Minden lelőtt galambért fizet 20 krajcárt. Az egyesület pedig a kosarakban összegyűjtött galambokat áruba bocsátja. Minthogy pedig Magyarországon nem igen fogyasztdók a galambhus, ennek folytán külföldre szállítja és így egyik kiviteli cikkünkhöz tartozik a meggyilkolt galamb. Erre hivatkozik, amikor akad civilizált ember, aki utálattal fordul el a galamblovészet sportjától.

Mondanunk sem kell, hogy egyszerű tenyésztéssel is lehetne ezt a kiviteli cikket fentartani s nem okvetlenül szükséges, hogy a madarakon előbb vérengző hajlamokat elégítsünk ki.

Az Állatvédő-Egyesületnek — nézetünk szerint — nincs mostanában sürgősebb feladata, mint az, hogy ezt az embertelen sportot megszüntesse, föltéve, hogy át van hatva feladatának nemességétől.

Örömmel látjuk, hogy a sajtó ismét állást foglal a sport egy ellenszenves kinövése: a galamblovészet ellen. Kérjük a hazai sajtót, hogy a galamblovészeteknek sem programját ne közöljék, sem eredményükről be ne számoljanak. A „sport” rovatból pedig a „galamblovészetet” hagyják ki. Hasson oda, hogy ilyen ünnepélyek, mondhatnók „mészárlások” rendezői, ha már szenvedélyükről lemondani nem tudnak, elégítsék ki azt a nyilvánosság teljes kizárásával és ne sértsék meg a nagyközönség jó érzelmeit.

Együttal megemlítjük, hogy az Országos Állatvédő Egyesület már több ízben tett lépéseket a galamblovészetek megszüntetése érdekében. Az utolsó választmányi ülésen is tárgyalta e kérdést.

Hogy egyesületünk közbelépésének volt is némi eredménye az abból is kitűnik, hogy újabban egyes galamblovészeteken a megsérült galambokat azonnal levágták.

Az Orsz. Állatvédő Egyesület elnöksége.

Egyesületi hírek.

Országos Állatvédő Egyesület.

Az Országos Állatvédő Egyesület folyó évi július 11-én Máday Izidor nyug. miniszteri tanácsos elnöklete alatt választmányi ülést tartott. Jelen voltak: Grimm Gusztáv alelnök, Kukuljevič József t. tag, Grimm Gusztávné, özv. Hangel Józsefné, özv. Kolozsváry Károlyné, Dr. König Henrikné, Krizbay Mária, Miskó Józsefné, özv. Schmidt Miklósné, Fülel Sz. Lajos, Kauteszky Larder Dezső, Dr.

König Henrik, Dr. Lendl Adolf, Rothmann Jakab, Dr. Stern Adolf választmányi tagok; Franke Ágost titkár és Hänslér Károly jegyző.

Az elnöki megnyitó szavak után a titkár olvasta fel jelentését az ügyforgalomról, melyben különösen kiemeli, hogy az Országos Állatvédő Egyesület az 1906 évtől gyermeknapját az Eötvös-alap közreműködésével fogja terjeszteni oly módon, hogy az Eötvös-alap a gyermeknapját a tanítószázad körében propagálja s ezért az Országos Állatvédő Egyesülettől minden eladott példány után 2 fillért kap. A naptár ára ezután is 10 fillér marad.

A titkár jelenti továbbá, hogy „Állatvédelem” című lapunk mind nagyobb kedveltségnek és elterjedtségnek örvend s hogy legutóbb a „Kolozsvári Állatvédő Egyesület” fizetett elő 250 példányra.

A választmány a titkári jelentést általánosságban tudomásul veszi és külön határozatban kimondja, hogy özv. Hangel Józsefné az „Állatvédőházban” ingyen lakást kap, minek fejében az állatfelvételi irodát kezeli és a feleket fogadja.

Tudomásul veszi a választmány továbbá, hogy az „Állatvédőházba” bevezették a távbeszélőt s hogy az Országos Állatvédő Egyesület, mint *jótekonyczélú* egyesület az előfizetési díjnak felét fizeti.

Ezután Dr. Stern Adolf meleg szavakban méltatta *Grimm Gusztáv* ügyvivő alelnök és *neje* érdemeit az „Állatvédőház” alapítása körül. Indítványára a választmány nevezetteknek jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Következett a pénztári jelentés, mely szerint az alapítványok kimutatása 65314 kor. 81 fill.; a pénzforgalmi kimutatás 5662 kor. 43 fill., 2373 kor. 48 fill. egyenleggel.

A választmány a pénztári jelentést és utána a felügyelői jelentést is tudomásul veszi.

A titkár bemutatja a földmivelésügyi miniszter ur választát ama kérelmünkre, hogy járjon közbe az olasz kormányánál, hogy az új olasz vadászati törvényjavaslat az 1876-ban Ausztria, Magyarország és Olaszország között létrejött külön egyezmény értelmében a hasznos madarak védelmét érvényre juttassa, melyben tudatja velünk, hogy az olasz király személyesen érdeklődik a madárvédelem iránt s ezért ezen irányu kellő gondoskodás remélhető.

Végül Dr. Lendl Adolf bemutatja a „Magyar Estilap” egy a galamblovészetrel foglalkozó cikkét. Indítványát, hogy az egyesület köszönje meg a szerkesztő jóakarátát s hogy ismételtlen járjon közbe a galamblovőknel, hogy a galambok azonnali emberséges kiirtásáról gondoskodjanak, egyhangulag elfogadták.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárta.

Junius—július havában belépett tagok:

Dratsay Gyula székesfőv. állatorvos, Schödl Izabella őrnagy-hadbíró özvegye, Kresz Irma magánzó, Németh Márton tanító, dr. Gömör Albert, székesfőv. s. fogalmazó, lovag Jablonszky Lajos napidíjas, Király Gizzy, Székely Áron m. kir. állatorvos, Szeifert Károlyné, Beuthe Ágost, Lukács Lajos posta és táv. felügyelő, Reinold Emil ezredes, dr. Fodor Kálmán orsz. képviselő, Keller Oszkár egyet. tanársegéd, Makk Mária, Reiff Ágoston fogtechnikus.

Petrozsényben június hó 12-én mintegy 50 taggal állatvédő egyesület alakult. Az egyesület id. elnöke Schreiner József. Az alapszabályokat a belügyminiszter már szentesítette.

ÁLLATVÉDELEM

○○○ A MAGYARORSZÁGI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLETEK KÖZLÖNYE ○○○
○○○ KIADJA AZ ORSZÁGOS ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN ○○○

IX., Ernő-utca 11-13. sz. Telefon 85-12.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük,
hanem tisztelettel kérjük is.

Megjelenik egyszer havonként. || Előfizetési ára 1 évre 2 korona

II. ÉVFOLYAM	1905. SZEPTEMBER	.. 9. SZÁM ..
--------------	------------------	---------------

BORNEMISZA BOLDIZSÁR †

Augusztus hó 25-én, hosszú, nehéz szenvedés után meghalt tiszteletbeli elnökünk, kálnói és ádámföldi Bornemisza Boldizsár rendőrfőparancsnok. A budapesti társadalom az elhunytban általánosan kedvelt tagját egy szeretetreméltó, jellemes emberét veszti el, ki úri volt tetőtől-talpig; a végrehajtó rendőrség igazságos gondolkozású és jószívű főnökét; *mi, az Országos Állatvédő Egyesület melegen érző barátunkat*

és ügyünk buzgó előmozdítóját veszítjük el benne. Többféle, az ő kezdeményezésére kiadott főkapitánysági állatvédelmi rendelet, számos saját napiparancsa állatkínzások meggátlására, élénken bizonyítják, mily meleg sziv vert keblében az oly sokfelől kinezott állatok iránt.

Egyesületünk az elhunyt mindenkor hálás kegyelettel fog emlékezni és emlékét nagyrabecsüléssel fogja megőrizni.

